

รูปแบบและชุดความรู้นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “เสน่ห์ศิลป์”
THE PATTERN AND LEARNING PACKAGE OF THE CREATION DANCE
PERFORMANCE, “A CHARMING IN ARTS”

ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์

PATTARARUETAI KUNTAKANIT

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY

จังหวัดนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

รับบทความ : 9 เมษายน 2564 / ปรับแก้ไข : 23 กรกฎาคม 2564 / ตอบรับบทความ : 29 กันยายน 2564

Received : 9 April 2021 / Revised : 23 July 2021 / Accepted : 29 September 2021

บทคัดย่อ

ฝีมือนักวาดภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดของชาวมอญอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา นำมาสู่การศึกษา ลักษณะและความหมาย เพื่อหารูปแบบของผลงานทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์และจัดทำชุดความรู้เผยแพร่ การแสดงผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “เสน่ห์ศิลป์” ครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาทั้งฉบับเท่ากับ 1.00 นำไปเก็บ รวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทำการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน แบ่งเป็น กลุ่มผู้นำ 3 คน และกลุ่มผู้รู้ 3 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัยที่เน้นการตีความ เพื่อสร้างข้อสรุป และสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ด้วยการออกแบบองค์ประกอบ ได้แก่ บทการแสดง และเพลงประกอบ เครื่องแต่งกาย นักแสดง สีสันและสัญลักษณ์ อุปกรณ์ประกอบการแสดง พื้นที่ในการแสดง และแสงและเทคนิคพิเศษ โดยคัดเลือกนักแสดงแบบเจาะจงเป็นผู้หญิงที่มีทักษะ พื้นฐาน และผ่านการแสดงผลงานในระดับชาติไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง รวม 13 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการทดลองแสดง จำนวน 4 ครั้ง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาแบบพรรณนาบรรยายพร้อมภาพประกอบ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะและความหมาย จำแนกได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) สัตว์ตามธรรมชาติ 2) สัตว์เหนือธรรมชาติ 3) พันธุ์พฤกษา และ 4) ดวงดาว โดยรูปแบบการสร้างสรรค์ที่ได้ตามองค์ประกอบ คือ 1) โครงเรื่อง ได้แก่ เดินทาง รวบรวม และสร้างบุญ 2) ได้นักแสดง นาฏศิลป์ไทยและพื้นเมือง 3) ใช้แนวคิดการเดินทาง กลายเป็นชุมชนชาวมอญ และการวาดลวดลายเส้นสายทางศิลปะ เพื่อเป็นพุทธบูชา 4) ใช้เพลงลาวคำหอม เพลงมอญดูดาว และเพลงจีนเก็บบุปผา เป็นเสียและดนตรี 5) ใช้ผ้าสีขาว พิมพ์ลายภาพจิตรกรรมเป็นอุปกรณ์ 6) ใช้พื้นที่ลักษณะโล่งกว้างเน้นระยะใกล้-ไกล และ 7) แต่งกายแบบชาวมอญ ในท้องถิ่น สำหรับชุดความรู้ที่ได้ ประกอบด้วย สัญลักษณ์การแปรแถวฝึกปฏิบัติท่ารำ และท่ารำ ที่สร้างภาพลักษณ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้ผลงานแสดงต่อสาธารณชน อันมีคุณค่าต่อคนไทยและคนไทยเชื้อสายมอญในท้องถิ่น

คำสำคัญ : ภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัด, ศิลปกรรมพื้นบ้าน, มอญโคราช, ชุดความรู้, เสน่ห์ศิลป์

ABSTRACT

The painting skill on the ceiling of the Northeast Buddhist temple of Mon villagers, Pak Thong Chai District. Nakhon Ratchasima Province leads to characteristics and meanings to find a form of creative works in the form of dance and to create a set of knowledge to disseminate the creative performance, called 'Charming in Arts. The qualitative research is used by collecting documentary data and creating a structured interview format that corresponds to the content of the whole issue of 1.00. Research data was from conducting in-depth interviews 6 individuals with key informants were selected by specific means, then analyzed the data with an inductive method. The 13 skillful selective female performers who performed at least two national performances, and the data was analyzed in a descriptive manner with illustrations. The results showed characteristics and meanings that are classified into 4 characteristics, namely 1) natural animals, 2) supernatural animals, 3) flora, and 4) stars. The creative form elements are based on (1) storyline of traveling, collecting, and making merit, (2) Thai dance performers, (3) the concept of traveling to become the Mon community, and drawing worshiped artistic lines for the Buddha, (4) Lao Kham Hom , Mon Doo Dao , and Chin Kep Buppha songs are combined, (5) printed white clothes of pictures and paintings; (6) a wide open space for near-far distance views; and 7) dresses in local Mon style. As the knowledge set, it creates the valuable inspiration from the imagination to Thais and Mon descent villagers.

Keywords : Ceiling painting in the temple, Folk art, Mon korat, Charming arts

บทนำ

“มอญ” (Mon) หรือ “รมัน” หรือ “รามัญ” (Raman) เป็นคำเรียกขานประเทศมอญในตอนขึ้นต้นคาถาภาษาบาลี ซึ่งชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนมอญในประเทศไทยยังนิยมเรียกตนเองว่า “ชาวไทยรามัญ” (Sirasonnthorn, 2015, pp. 8, 22) และตามประวัติของชาวมอญในจังหวัดนครราชสีมา ระบุว่า เป็นชาวมอญที่อพยพเข้ามาในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เนื่องจากพระยานครราชสีมา (บุญคง) นำกองทัพเมืองนครราชสีมาไปช่วยพระเจ้ากรุงธนบุรีรบทัพพม่า เมื่อได้รับชัยชนะจึงพระราชทานครัวมอญเป็นรางวัล ได้มาตั้งถิ่นฐานที่อยู่บ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จนกระทั่งปัจจุบัน (Inthakanok, 1977, pp. 1-19) โดยชุมชนมอญที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยจะเลือกที่ตั้งตามแหล่งน้ำเพื่อการดำรงชีวิต และมีลักษณะร่วมที่เป็น “เอกลักษณ์ (Identity)” มีประวัติศาสตร์ และตำนานร่วมกันตั้งแต่อดีต จึงมีความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกันทั้งเรื่องภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี” (Paladsingh, 2000, p. 14) ดังเช่นภาพจิตรกรรมประเภทที่เขียนบนผนังไม่มีฝีมือของชาวบ้านตามหลักฐานเขียนไว้ที่วัดโคกศรีชะเกศว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. 1456 ส่วนวัดนกออกไม่มีหลักฐานเขียนไว้ แต่คาดว่าคงจะมีอายุรุ่นเดียวกันเพราะลักษณะของสถาปัตยกรรมคล้ายคลึงกันโดยเฉพาะโรงธรรมวัดทั้งสองแห่งมีภาพเขียนที่โรงธรรมและพระอุโบสถฝีมือการเขียนภาพและการให้สีคล้ายคลึงกันมาก คือ เพดานจะเขียนเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ป่าหิมพานต์ เช่น ภู ค้างคาว นก ผีเสื้อ นางเงือก และดวงดารา และที่บริเวณส่วนบนของเสาจะมีไม้เป็นแผ่นตรอบภายในโรงธรรมแล้วเขียนภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติและเรื่องเวสสันดรชาดก สีสันส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย สีน้ำเงิน สีคราม สีเขียวมรกต สีเขียว สีเหลือง สีน้ำตาลและสีดำ ไม่มีสีแดงชาด สีส้ม อย่างที่เห็นในจิตรกรรมโดยทั่วไป (Cultural Arts Center, Nakhon Ratchasima Rajabhat Institute, 1995, pp. 8-10)

นอกจากนี้ บุญกอง อินตา (Inta, 2007, p. 2) ได้ระบุว่า “การเขียนภาพจิตรกรรมจะเขียนลงบนโครง
ส่วนต่าง ๆ ของอาคาร โดยเฉพาะบริเวณฝาผนัง เพดาน หัวเสา คอซอง ซื่อ คาน บานประตูหน้าต่าง เรื่องราวส่วนใหญ่
ที่พบในงานจิตรกรรม ได้แก่ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องในทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องพุทธประวัติ ทศชาติชาดก พระมาลัย
และอดีตพุทธ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับทางโลกสามัญชน ได้แก่ เรื่องการเมืองการปกครอง ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมในชุมชน และการละเล่นของเด็กชาวบ้าน” ซึ่งวรรณิภา ณ สงขลา (Na Songkhla, 1990, p. 3)
ได้อธิบายว่า “ภาพจิตรกรรมมีอยู่หลายประเภทจำแนกตามวัตถุที่เขียน ได้แก่ ภาพจิตรกรรมที่วาดบนฝาผนัง บนแผงไม้
และบนผืนผ้า เป็นต้น ส่วนใหญ่มักพบเห็นในบริเวณศาสนสถาน หรือสิ่งก่อสร้างในพุทธศาสนา คือ วัด สถานที่
ที่ปรากฏงานจิตรกรรมมีหลายแห่ง เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาโรงธรรม และหอไตร” ดังนั้น ภาพจิตรกรรมจึงมีคุณค่า
ด้านหลักฐานเชิงประจักษ์ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ที่แสดงถึงภูมิปัญญาอันมีค่าอย่างยิ่งใหญ่ถือเป็นสมบัติอันสำคัญ
ของชาติไทยนำไปสู่แหล่งการศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ ประยุกต์การถ่ายทอดเข้ากับศาสตร์และศิลปะแขนงต่าง ๆ
ให้เกิดการเผยแพร่ความงดงามที่มีความหมายลึกซึ้งต่อสังคมไทย

ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นได้ว่าภาพจิตรกรรมที่ผู้เป็นต้นวงศ์ตระกูลการเขียนภาพสีฝุ่นตั้งแต่บรรพกาล
ได้สร้างสรรค์ลวดลาย เส้นสายที่อ่อนหวานนุ่มนวล มีวิวัฒนาการต่อยอดมาตามยุคสมัยให้ยังคงอยู่เป็นที่ประจักษ์
มาจนถึงปัจจุบันนี้ ทำให้ผู้สร้างสรรค์เกิดแรงบันดาลใจจากความคิดทางปัญญาด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในสิ่งดีงาม
เกิดเป็นผลงานอันแสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะด้วยการปรุงแต่งความงามอย่างวิจิตรบรรจงจากรูปแบบแห่งความเป็นวัฒนธรรม
ประเพณีของไทย จึงได้ศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลวดลายเส้นสายการวาดภาพจิตรกรรมที่เขียนบนเพดานไม้
ซึ่งมีที่มาจากเส้นภาพสัญลักษณ์ของดอกบัว ดวงดาว และลวดลายจิตรกรรมเกี่ยวกับสัตว์ พันธุ์ไม้ ประกอบเข้าด้วยกัน
กลายเป็นแนวความคิดมาสู่ผลงานทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “เสน่ห์ศิลป์”

วัตถุประสงค์การวิจัย

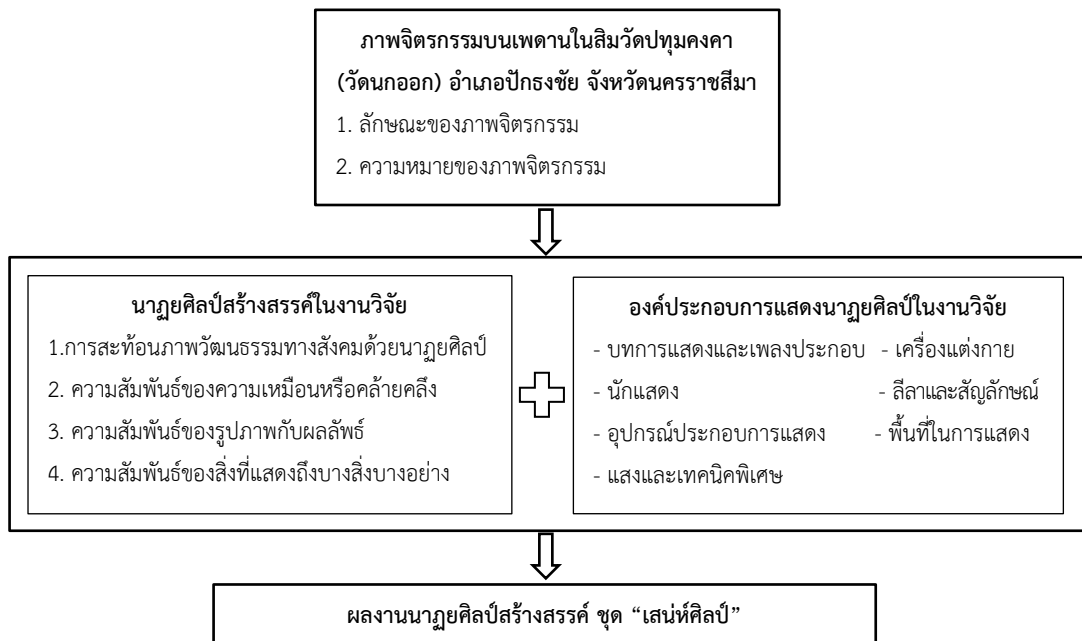
1. เพื่อศึกษาลักษณะและความหมายของภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกอก)
อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อหารูปแบบผลงานทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา
(วัดนอกอก) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ชุด เสน่ห์ศิลป์
3. เพื่อจัดทำชุดความรู้และเผยแพร่การแสดงผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ชุด เสน่ห์ศิลป์

ประโยชน์การวิจัย

1. ได้ทราบถึงลักษณะและความหมายของภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกอก)
อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. ได้รู้รูปแบบผลงานทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ศิลปะ
ของชาวมอญที่ได้สร้างภาพจิตรกรรมด้วยสีฝุ่นอันทรงคุณค่าสำคัญมาแต่โบราณกาล
3. ได้ต่อยอดองค์ความรู้โดยการนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่องของการแสดงและเผยแพร่การแสดงนาฏศิลป์
สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ที่สามารถถ่ายทอดและสื่อสารให้เห็นถึงความสวยงามอันเกิดจากภาพจิตรกรรม
ซึ่งเป็นผลงานทางประวัติศาสตร์ศิลปะของไทยเชื้อสายมอญ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษานานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะและความหมายของภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกออก) อำเภอบึงอรัญ จังหวัดนครราชสีมา ที่ปรากฏอยู่ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วงตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารของบุญกอง อินตา (Inta, 2007, pp. 25-28) ประกอบด้วย ภาพสัตว์ ภาพลักษณะคล้ายคนและสัตว์ ภาพลวดลายพันธุ์พฤกษา และภาพลักษณะคล้ายดวงดาว โดยผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ร่วมกับองค์ประกอบทางนาฏศิลป์สร้างเป็นรูปแบบการสร้างสรรค์ทำราทางนาฏศิลป์ ได้แก่ บทการแสดง ตามแนวคิดของสมพร พูราจ (Furage, 2011, p. 208) ที่เสนอไว้ว่าทุกอย่างเริ่มต้นจากความคิดหรือจินตนาการซึ่งมักเกี่ยวข้องกับความรู้สึกและสัญชาตญาณของผู้แต่งแล้วนำมาสร้างให้เกิดเป็นรูปธรรม ดนตรีและเสียง จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแสดง ซึ่งนอกจากช่วยกำหนดจังหวะการเคลื่อนไหวแล้วยังสามารถสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกของนักแสดงตามบทบาทที่ได้รับด้วย (Chandhasaro, 2014, p. 79) นักแสดง ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการแสดง จึงจำเป็นต้องมีพื้นฐานและทักษะทางด้านนาฏศิลป์ในระดับดี สามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว มีนิสัยในการฝึกซ้อม มีความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ มีความอดทน แข็งแรง ดังที่ณัฐภา นาฏยนาวิน (Nathayanawin, 2015, pp. 212-213) ได้ให้ความสำคัญกับการเลือกนักแสดงที่มีจิตวิญญาณความเป็นศิลปิน (Spiritual) ด้านการมีทักษะและไหวพริบปฏิภาณในการแสดงออกทางด้านการเคลื่อนไหวลีลาทางนาฏศิลป์ สามารถแสดงออกทางอารมณ์ของนักแสดงได้เป็นอย่างดีมีวินัยในการทำงานสามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้และเป็นผู้มีประสบการณ์การเรียนรู้และการทำงาน (Experience) ด้านการมีองค์ความรู้และประสบการณ์ในศาสตร์ศิลปะการแสดงหรือนาฏศิลป์ซึ่งเป็นวัตถุดิบอย่างดีในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดคุณค่าต่อผู้ชมอย่างสูงสุด ลีลาและสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือสื่อสารหลักในการแสดง มีความแตกต่างกันตามแนวคิดและขอบเขตในการสร้างงานของศิลปินผู้ออกแบบลีลา (Choreographer) (Phatkulphisal, 2017, p. 51) เครื่องแต่งกาย จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้งานไม่เป็นอุปสรรคในขณะแสดง มีแบบที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดและการสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบลีลา การแต่งหน้าทำผมเป็นส่วนหนึ่งในการแต่งกาย โดยต้องออกแบบให้เหมาะสม (Chandhasaro, 2014, p. 81) อุปกรณ์ประกอบการแสดง ใช้เพื่อสื่อสารสาระสำคัญให้กับผู้ชม ช่วยอธิบายลักษณะตัวละคร เสริมเหตุการณ์ สร้างบรรยากาศตามเนื้อหาการแสดง บางครั้งผู้ออกแบบลีลาสามารถให้นักแสดงใช้ประโยชน์ผ่านอุปกรณ์หรือเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์กับอุปกรณ์นั้น ๆ ได้ (Chandhasaro, 2014, p. 80) พื้นที่ในการแสดง ไม่จำเป็นต้องจัดแสดงบนเวทีหรือในโรงละครเสมอไป แต่สามารถจัดวางให้อยู่ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ (Chamnanmor, 2014, p. 54) และแสงในการแสดง สามารถสื่อความหมาย และเสริมสร้างอารมณ์ได้ แสดงนอกจากจะสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ชมแล้วยังจะสร้างความประทับใจ และความตื่นเต้นให้กับผู้ชมด้วย ผู้ชมไม่ได้เห็นการแสดงเพียงอย่างเดียว แต่ยังเห็นองค์ประกอบอื่นที่ช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่องราว (Jiwakanon, 2007, p. 157) โดยคำนึงถึงการออกแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ประกอบด้วย การสะท้อนภาพทางสังคมโดยใช้นาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี (Charassri, Interview, 9 September 2016) และแนวคิดสัญลักษณ์วิทยาของกาญจนา แก้วเทพ (Kaewthep, 2009, p. 79) ซึ่งประกอบด้วยรูปเหมือน (Icon) ดรรชนี (Index) และสัญลักษณ์ (Symbol) สามารถประยุกต์ใช้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) และการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative research) ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านพื้นที่คือ พื้นที่ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาและสังเคราะห์ลักษณะและความหมายของภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกอก) จากงานวิจัยของบุญกอง อินตานิมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview form) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วยตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ตำแหน่ง/สถานภาพ และสถานที่ และตอนที่ 2 กำหนดเป็นประเด็นคำถามลักษณะและความหมายของภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกอก) มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ลักษณะและความหมาย 1) ภาพสัตว์ที่มีรูปร่างเหมือนจริงตามธรรมชาติ 2) ภาพสัตว์ที่มีรูปร่างเหนือธรรมชาติ 3) ภาพพลุดลายพันธุ์ทุกขา 4) ภาพดวงดารา และ 5) จิตรกรรมตามความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติม ทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ด้วยการนำเสนอผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม จำนวน 1 คน พิจารณาให้ค่าคะแนนความสอดคล้องเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยและวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence หรือ IOC) ตามวิธีของ Rovinelli and Hambleton (1977, pp. 49-60) โดยคัดเลือกข้อประเด็นคำถามที่มีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็มาของภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกอก) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 6 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา (วัดนอกอก) กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน

หรือตัวแทนผู้ได้รับมอบหมาย จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้รู้ ได้แก่ ผู้สูงอายุหรือผู้อาวุโส ประชาชนชาวบ้าน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และมีความรู้เกี่ยวกับภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนกออก) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 คน

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์ การวิจัยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อรับทราบ ทำความเข้าใจ และลงนามในเอกสารยินยอมเข้าร่วม โครงการวิจัยทุกคน ตามกระบวนการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (เลขที่ใบรับรอง HE-049-2563 เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2563) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นรายบุคคล ร่วมการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จัดบันทึกและบันทึกเสียงด้วยโทรศัพท์มือถือ และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัย (Analytical induction) ด้วยการเน้นการตีความเพื่อสร้างข้อสรุป และจัดหมวดหมู่ ตามประเภทของลักษณะและความหมาย

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ นำมาออกแบบองค์ประกอบและสร้างรูปแบบการสร้างสรรค ตามแนวคิด องค์ประกอบของนาฏยศิลป์ แนวคิดการออกแบบนาฏยศิลป์ และเกณฑ์มาตรฐานศิลป์ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 องค์ประกอบของการออกแบบรูปแบบนาฏยศิลป์สร้างสรรค์สำหรับการวิจัย

องค์ประกอบ	การออกแบบรูปแบบนาฏยศิลป์สร้างสรรค์
1. บทการแสดง และเพลงประกอบ	ช่วงที่ 1 นำเสนอการแสดงการอพยพและพลัดถิ่นของชาวมอญ การรวมเชื้อสายคนไทย-มอญ-ลาว ที่มีการตั้งถิ่นฐาน และสร้างวัดเป็น ศูนย์รวมทางพระพุทธศาสนาอยู่ที่อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยเลือกใช้เพลงลาวคำหอม ซึ่งเป็นเพลงที่มีทำนองไพเราะน่าฟังมา จนเป็นที่นิยมเข้ามาในวงการร้องสดดนตรีสำหรับบรรเลงรับร้อง และได้รับความนิยมแพร่หลายในวงการดนตรีทุกชนิด ช่วงที่ 2 แสดงถึงวัฒนธรรมการเป็นอยู่ของชาวมอญ โดยการประยุกต์ทำรำมอญ 12 ท่า ซึ่งการรำมอญเป็นนาฏศิลป์ของชาวมอญที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (Arts and Culture CNX, 2020, online) โดยเลือกใช้เพลงมอญดูดาว ซึ่งเป็นเพลงไทยเดิม ช่วงที่ 3 การกล่าวถึงภาพจิตรกรรมที่วาดด้วยสีฝุ่นบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนกออก) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่ปรากฏภาพสัตว์ ได้แก่ นกอินรี กิณรี ปลา พญานาค และ ภู ภาพพันธุ์พฤกษา และภาพดวงดารา โดยเลือกใช้เพลงจีนเก็บบุปผา
2. เครื่องแต่งกาย	คำนึงถึงประโยชน์ในการใช้งาน ไม่เป็นอุปสรรคขณะแสดง และเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี คำนึงของผู้คนในแต่ละยุคสมัย ที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการแต่งหน้า ทำผม และบุคลิกภาพของผู้แสดงให้เหมาะสมกับบทบาทการแสดง สวมใส่สบาย มีคุณภาพ และสับเปลี่ยนง่าย เกิดเอกลักษณ์การแสดงที่สื่อถึงความเข้าใจในเรื่องราวให้มีความชัดเจน (Chandnasaro, 2014, p. 81; Upamai, 2010, p. 288) คือ 1) การใช้สีผิว เพื่อสื่อถึง ศาสนา ความบริสุทธิ์ของจิตใจทั้ง 3 เชื้อชาติ ได้แก่ ชาวไทยอีสาน ชาวมอญ และชาวจีน 2) การแต่งกายแบบชาวมอญ เพื่อนำเสนอความเป็นอยู่ของชาวมอญ โดยลดทอนรูปแบบอย่างลงตัวให้เหมาะสมกับการแสดง 3) การวาดลวดลายลงบนผ้าคล้องคอ เพื่อนำเสนอศิลปะจากภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนกออก) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 4) การเกล้าผมแบบชาวมอญผสมผสานกับชาวไทยอีสาน ทำให้เกิดเป็นทรงผมที่แปลกตาสำหรับใช้ในการแสดงผลงาน ทางด้านนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ และ 5) การนำแผ่นทองติดที่ร่างกายของผู้แสดงเพื่อสื่อถึงการที่มนุษย์เข้าถึงหลักธรรมคำสอน ในพระพุทธศาสนา
3. นักแสดง	เจาะจงถึงนักแสดงหญิง ที่มีทักษะและพื้นฐานทางด้านนาฏยศิลป์เป็นอย่างดี โดยผ่านการแสดงผลงานในระดับชาติอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 13 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักแสดงครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 จำนวน 6 คน และกลุ่มนักแสดง ครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4 จำนวน 7 คน
4. สีสันและสัญลักษณ์	ประยุกต์ใช้แนวคิดและขอบเขตในการสร้างงานของศิลปินผู้ออกแบบสถาปัตยกรรมและการเคลื่อนไหวและหลากหลายเทคนิคเข้าด้วยกัน (Phatkulphisal, 2017, p. 51; Makpa, 2004, pp. 95-96) เพื่อให้การแสดงผลงานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ มีความน่าสนใจ
5. อุปกรณ์ประกอบการแสดง	ใช้อุปกรณ์และเทคนิคพิเศษที่สามารถจัดหาได้ แล้วนำมาใช้ประกอบการแสดง เช่น ผ้าและแสง (Charassri, 2005, p. 108)
6. พื้นที่ในการแสดง	ให้ความสำคัญกับการเน้นระยะใกล้-ไกล จากผู้ชมจะสามารถมองเห็นและได้ยินได้อย่างชัดเจน ซึ่งไม่จำเป็นต้องจัดแสดงบนเวที หรือในโรงละคร (Ratnin, 2003, p. 101; Chamnanmor, 2014, p. 54)
7. แสงในการแสดง	คำนึงถึงจุดสำคัญในการจัดแสงสว่าง โดยการกำหนดปริมาณความสว่างของแสง สี และจุดกำเนิดให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของงาน ที่นำเสนอ ซึ่งนักแสดงสามารถสร้างบรรยากาศของเรื่องราวให้สื่อความหมาย เสริมสร้างอารมณ์ และสร้างแรงบันดาลใจ ความประทับใจ และความตื่นตากับผู้ชมได้ (Jiwakanon, 2007, p. 157)

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการทดลองผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ จำนวน 4 ครั้ง รวมระยะเวลา 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปแบบการสร้างสรรค์แบบอุปนัย เพื่อจัดทำเป็นชุดความรู้ และเผยแพร่ผลงานการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาลักษณะและความหมายของภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนกออก) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา แสดงดังภาพที่ 2

ช่องที่หนึ่ง

ช่องที่สอง

ช่องที่สาม

ภาพที่ 2 ภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิมวัดปทุมคงคา (วัดนกออก)

ที่มา : ภาพถ่ายเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2563 ณ สิมวัดปทุมคงคา (วัดนกออก) อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

จากภาพที่ 2 พบว่า ทั้ง 3 ช่อง ประกอบด้วย ภาพสัตว์ธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีความคล้ายกับสัตว์ดังนี้คือ ค้างคาว กระต่าย นกฮูก งู นกเป็ด นกแก้ว แมลงปอ ไก่ กบ ปลาไหล และปลา ซึ่งภาพสัตว์เหนือธรรมชาติ จะมีท่อนบนและท่อนล่างเป็นแบบครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ สำหรับภาพพันธุ์พฤกษา คือต้นไม้ที่มีดอก ผล และดอกบัว และดาดารา คือ ดวงอาทิตย์

ผลการหารูปแบบผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ มีดังนี้

1. การวางโครงเรื่องการแสดง เรียงตามลำดับที่มาของภาพจิตรกรรมบนเพดาน นำเสนอเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 เดินทาง เป็นการนำเสนอการเปลี่ยนแปลงของชีวิตชาวบ้านหลังสงคราม ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ช่วงที่ 2 รวบรวม เป็นการนำเสนอการรวบรวมผสมผสานวัฒนธรรมจากชาวไทยเชื้อสายมอญที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ยุคแห่งความผสมผสานทางวัฒนธรรม และช่วงที่ 3 สร้างบุญ เป็นการนำเสนออลวดลายศิลป์อันเป็นเอกลักษณ์ของภาพจิตรกรรมบนเพดานวัดปทุมคงคา ยุคที่มีความพัฒนาทางด้านศิลปะการวาดภาพจิตรกรรมเพื่อเป็นพุทธบูชา
2. การคัดเลือกนักแสดง โดยเป็นผู้มีความสามารถทางการแสดง ได้แก่ การเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยและการแสดงพื้นเมือง
3. การออกแบบลีลานาฏศิลป์ เน้นการใช้ลีลานาฏศิลป์ตามคุณสมบัติและความสามารถของนักแสดง ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ถ่ายทอดท่าทางตามแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน 3 แนวคิด ประกอบด้วย แนวคิดที่ 1 นำเสนอแนวคิดการเดินทางในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยและการแสดงพื้นเมือง แนวคิดที่ 2 นำเสนอแนวคิดการผสมผสานเรื่องของวัฒนธรรมและศาสนาในท้องถิ่น ที่มาจากสามเชื้อสาย ไทย ลาว และมอญ

จนกลายมาเป็นชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญ (ชาวมอญ) และแนวคิดที่ 3 นำเสนอแนวคิดการวาดลวดลายเส้นสายทางศิลปะ การวาดภาพจิตรกรรมบนเพดานวัดพุทธมณฑล ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา ของชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญ (ชาวมอญ)

4. การออกแบบเสียงและดนตรี แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย ช่วงที่ 1 เชื้อชาติไทย-ลาว แรบบันดาลใจจากเพลงลาวคำหอม ช่วงที่ 2 เชื้อชาติไทย-มอญ แรบบันดาลใจจากเพลงมอญดูดาว และช่วงที่ 3 ศิลปะการวาดภาพ และการใช้สีแบบจีน แรบบันดาลใจจาก เพลงจีนเก็บบุปผา

5. การออกแบบอุปกรณ์การแสดง โดยการใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ถ่ายทอดลีลานาฏศิลป์ในเรื่องพลังของนักแสดง และความเชื่อมโยงกันระหว่างนักแสดงกับอุปกรณ์

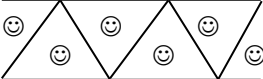
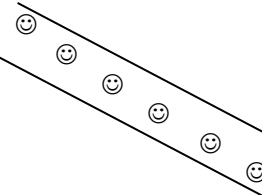
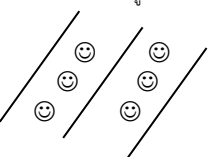
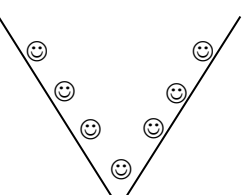
6. การออกแบบพื้นที่การแสดง พิจารณาใช้พื้นที่ที่มีลักษณะโล่งกว้าง โดยการออกแบบแนวการแสดง ให้เหมาะสมกับโครงสร้าง ขนาด ระดับพื้นที่ และทิศทางของผู้ชม ได้หลากหลายทิศทางและสามารถอำนวยความสะดวกต่อการจัดการแสดง

7. การออกแบบเครื่องแต่งกาย โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพการแต่งกายของผู้มีเชื้อสายมอญ ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น แล้วนำมาปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมตามแนวคิดทางศิลปะการหิบบั๊ตด้วยการลดทอน ให้เกิดความเรียบง่าย เพื่อความสะดวกในการก้าวเท้า ยกแขน ในขณะที่แสดงลีลานาฏศิลป์ และใช้วัสดุผ้าที่มีน้ำหนัก แต่ให้ความนุ่มนวลพลิ้วไหวของเนื้อผ้า

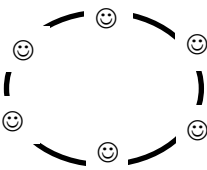
ผลการจัดทำชุดความรู้เผยแพร่การแสดงผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ มีดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการแปรแถวสำหรับฝึกปฏิบัติทำรำนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการออกแบบการแปรแถวสำหรับฝึกปฏิบัติทำรำนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์

สัญลักษณ์	ทำรำนาฏศิลป์	สัญลักษณ์	ทำรำนาฏศิลป์
แถวตรง แนวตั้ง		แถวตรง แนวนอน	
แถวสลับฟันปลา		แถวเฉียงเดียว	
แถวเฉียงคู่		แถวสามเหลี่ยม หรือตัววีคว่ำ	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ทำรำนากฎศิลป์	สัญลักษณ์	ทำรำนากฎศิลป์
แฉกรูปดาว 		แฉวงกลม 	

จากตารางที่ 2 แสดงภาพรูปแบบแฉด้วยการสร้างสัญลักษณ์เพื่อกำหนดรูปแบบแฉในลักษณะแบบเรขาคณิต สำหรับใช้ในการออกแบบการแปรแฉฝึกปฏิบัติทำรำนากฎศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ จำนวน 8 รูปแบบ ได้แก่ แฉตรงแนวตั้ง แฉตรงแนวนอน แฉสลับฟันปลา แฉเฉียงเดียว แฉเฉียงคู่ แฉวงกลม แฉสามเหลี่ยมหรือตัววีคว่ำ และแฉรูปดาว

2. ทำรำนากฎศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ตามลักษณะที่ปรากฏตามภาพจิตรกรรม มีดังนี้

ตารางที่ 3 ทำรำนากฎศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ตามลักษณะที่ปรากฏเป็นภาพสัตว์

ที่	ภาพท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1	“พญานาค” 	ทิศ : ทิศขวาเฉียง 45 องศา เท้า : ก้าวหน้าด้วยเท้าซ้าย ไขว้เท้า วางหลังด้วยเท้าขวา เปิดสันเท้า มือ : มือทั้งสองข้างคว่ำฝ่ามือลง กรีดนิ้วเหยียดตึง กดนิ้วกลางลงด้านล่างหักข้อมือลง พร้อมทั้งส่งมือขึ้นระดับสายตา มือขวาสูงกว่ามือซ้ายเล็กน้อย ศีรษะ : เอียงซ้าย
2	“นก” 	ทิศ : ปฏิบัติได้ทั้งทิศซ้ายและขวา เท้า : ยืนบนปลายเท้า โดยยกสันเท้าทั้งสองข้างไว้ก้าวเดินด้วยปลายเท้าซ้ายและขวาสลับกัน มือ : แขนทั้งสองเปิดออกไปเป็นวงโค้งด้านข้างลำตัว หักข้อมือลงเก็บปลายนิ้วเหยียดตึงเรียงกันทั้งหมดให้สวยงาม ศีรษะ : เอียงตามเท้าที่ไขว้อยู่ด้านหน้าเสมอ
3	“ปลา” 	ทิศ : ทิศขวา เท้า : ก้าวหน้าด้วยเท้าซ้าย ย่อเข่าลงไขว้เท้า วางหลังด้วยเท้าขวา เปิดสันเท้า มือ : มือทั้งสองเรียงนิ้วประกบกันส่งมือไปหน้าหน้าในแนวนอน และดันอุ้งมือให้แยกออกจากกัน เปิดศอกออกเล็กน้อย กดไหล่ซ้ายขวาสลับกัน ศีรษะ : เอียงตามการกดไหล่ซ้ายและขวา
4	“กิ้งกิ้ง” 	ทิศ : ปฏิบัติได้ทั้งทิศซ้ายและขวา เท้า : ก้าวหน้าด้วยเท้าซ้ายย่อเข่าลงไขว้เท้า วางหลังด้วยเท้าขวา ทอดเท้าไปให้เหมาะสมเปิดสันเท้า มือ : มือขวาหยิบจับคว่ำระดับเข่า แล้วส่งจับขึ้นไปปล่อยออกเป็นตั้งวงบน มือซ้ายหมายมือตั้งวงส่งไปข้างลำตัวระดับเอว ดึงศอกเข้าหาลำตัว ศีรษะ : เอียงตามการเคลื่อนไหวมือจับ มองตามมือจับเสมอ
5	“งู” 	ทิศ : ทิศซ้ายเฉียง 45 องศา เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้ายเป็นหลัก เหยียดเท้าขวาส่งไปทางขวา ใช้ปลายนิ้วเท้าแตะที่พื้น เปิดสันเท้า มือ : มือซ้ายส่งไปด้านหลังข้างเป็นวงโค้งระดับหางคิ้ว คว่ำมือลงเหยียดปลายนิ้วให้ตึงกดนิ้วกลางลง หักข้อมือเรียงนิ้วให้สวยงาม มือขวาจับคว่ำเหยียดแขนตึงเสมอไหล่ ศีรษะ : เอียงขวา

จากตารางที่ 3 แสดงภาพทำรำนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ที่เกิดจากลักษณะที่ปรากฏเป็นภาพสัตว์ที่คล้ายคลึงกับพญานาค นก ปลา กินรี และงู

ตารางที่ 4 ทำรำนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ตามลักษณะที่ปรากฏเป็นภาพพันธุ์นก

ที่	ภาพท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : ยืนด้วยเท้าซ้าย วางส้นเท้าซ้ายแหล่เท้าเปิดปลายเท้า หลังจากนั้นสลับทำอีกด้าน มือ : มือทั้งสองตั้งวงไขว้มือระดับอก กดไหล่ลงตามเท้าที่วางส้นเท้าสลับการกดไหล่ตามเท้าที่เปลี่ยน ศีรษะ : เอียงตามเท้าที่วางส้นเท้า
2		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : ยืนด้วยเท้าขวา นำเท้าซ้ายมาแนบที่ระดับข้อเท้า หลังจากนั้นทำสลับอีกด้าน มือ : มือซ้ายเก็บนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้พับลงชิดฝ่ามือ นิ้วที่เหลือเหยียดตั้งเรียงนิ้วให้สวยงาม งอศอกเสมอไหล่ เข้าหาแนวศีรษะ มือขวาจับลักษณะเดียวกันวางแขนลงข้างลำตัวระดับเอว เปิดศอกออกเล็กน้อย ศีรษะ : เอียงตามมือที่จับด้านบน
3		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าขวาก้าวไขว้หน้า วางหลังเท้าซ้าย เปิดส้นเท้าหลัง มือ : มือซ้ายจับผ้าคล้องคอ สอดมือหงายขึ้นระดับแนวศีรษะ มือขวาจับผ้าคล้องคอวงมือระดับช่วงล่าง ศีรษะ : เอียงตามเท้าที่ไขว้ด้านหน้า
4		ทิศ : ทิศหน้า เอียง 45 องศา เท้า : ยืนด้วยเท้าขวาเป็นหลัก กระดกหลังเท้าซ้าย มือ : มือทั้งสองด้านตั้งจับ ระดับอก แยกห่างกันเล็กน้อยพร้อมทั้งเปิดศอกทั้งสองข้าง ศีรษะ : เอียงตามเท้าที่กระดกหลัง
5		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวไขว้หน้า วางหลังเท้าขวา เปิดส้นเท้าหลัง มือ : มือซ้ายคว่ำมือส่งออกไปด้านข้างระดับไหล่ มือขวาคว่ำมือองแขนระดับใต้กาง ศีรษะ : เอียงขวา

จากตารางที่ 4 แสดงภาพทำรำนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ที่เกิดจากลักษณะที่ปรากฏเป็นภาพพันธุ์นกที่คล้ายคลึงกับพันธุ์ไม้ และหรือดอก ผลของพันธุ์ไม้

ตารางที่ 5 ทำรำนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ ตามลักษณะที่ปรากฏเป็นภาพดวงดารา

ที่	ภาพท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : นั่งพับเท้าส่งปลายเท้าไปทางด้านขวา มือ : มือซ้ายวางลงที่พื้นข้างลำตัว มือขวาวาดมือขึ้นหงายมือเหนือศีรษะ ศีรษะ : เปิดปลายคางมองตามมือที่อยู่ด้านบน
2		ทิศ : ทิศหน้า สลับเอียงลำตัวไปทางซ้ายและขวาเล็กน้อย เท้า : นั่งตั้งเข่าด้วยเข่าขวา ส่งปลายเท้าเหยียดตรงไปทางด้านซ้าย มือ : มือทั้งสองคว่ำลงเหยียดตรงออกไปด้านข้าง ระดับไหล่ ศีรษะ : เอียงขวาและกลับมาซ้ายสลับตามองตามมือ

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ที่	ภาพท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
3		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : นั่งตั้งเข่าด้วยเข่าขวา ส่งปลายเท้าเหยียดตรงไปทางด้านซ้าย มือ : มือซ้ายตั้งข้อมือนะดับกลาง มือขวาวาดมือขึ้นหงายฝ่ามือออกไปทิศหน้าระดับเหนือศีรษะ ศีรษะ : หันศีรษะไปด้านหลังเล็กน้อย สายตามองตามมือ
4		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : ก้าวหน้าด้วยเท้าขวา ไขว้เท้า วางหลังด้วยเท้าซ้าย เปิดส้นเท้า มือ : มือทั้งสองข้าง ประกบฝ่ามือเข้าหากันแนบปลายนิ้วเรียงเสมอกัน เปิดศอกทั้งสองข้างออกให้สวยงาม ศีรษะ : เอียงตรง
5		ทิศ : ทิศหน้าเฉียง 45 องศา เท้า : นั่งตั้งเข่าสูงด้วยเข่าซ้าย เข่าขวาชิดพื้นยกส้นเท้าขวาไว้ มือ : มือทั้งสองตั้งวงกลาง ระดับไหล่ ศีรษะ : ตรง
6		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : นั่งบนส้นเท้า เข่าชิด มือ : มือทั้งสองตั้งวงกลาง ระดับไหล่ ศีรษะ : ตรง

จากตารางที่ 5 แสดงภาพท่ารำนานาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เส้นห์ศิลป์ ที่เกิดจากลักษณะที่ปรากฏเป็นภาพดวงดาราที่คล้ายคลึงกับดวงดาว ดวงอาทิตย์ เส้นสายของแสงที่เกิดจากการแผ่รังสีความสว่างของดวงอาทิตย์

อภิปรายผล

ลักษณะและความหมายจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) สัตว์ตามธรรมชาติ โดยลักษณะเด่นคือ เส้นสายที่มีองค์ประกอบของสีโค้งงอเป็นลวดลายต่าง ๆ ขึ้นเป็นรูปร่างของสัตว์ตามธรรมชาติ 2) สัตว์เหนือธรรมชาติ มีลักษณะคล้ายคลึงกับสัตว์ตามธรรมชาติ และคล้ายคลึงกับคนและสัตว์ หรือเรียกว่า ครึ่งคนครึ่งสัตว์ โดยมีลักษณะเด่นจากการลงสีเส้นและเส้นสายลวดลายเช่นกัน 3) พันธุ์พฤกษา มีลักษณะกิ่งก้านของต้นสาละ ซึ่งเป็นต้นไม้พระพุทธรเจ้า และดอกบัวที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนาในการนำมาถวายบูชาพระ สำหรับ 4) ดวงดาว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองไม่ออกว่ารูปไหนเป็นรูปดวงดาวที่เห็นวงกลม ๆ เรียงกัน จะมีลักษณะคล้ายดวงอาทิตย์มากกว่าดวงดาว ซึ่ง Denzin and Lincoln (2000, p. 3) ได้แสดงทรรศนะว่าเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่นักวิจัยเอาตัวเองเข้าไปอยู่ในโลกที่เขาศึกษา การวิจัยแบบนี้ประกอบด้วยปฏิบัติการเก็บข้อมูลเพื่อตีความ แปรสภาพโลกหรือสิ่งที่นักวิจัยสังเกตให้อยู่ในรูปของบันทึกจากภาคสนาม ข้อความจากการสัมภาษณ์ การสนทนา รูปภาพ และบันทึกต่าง ๆ อาศัยวิธีการที่เป็นธรรมชาติตีความเพื่อเข้าใจโลกที่ศึกษา และชาย โพธิสิตา (Phothisita, 2011, p. 41) ได้เสนอว่า กรอบหรืออุดมคติที่วางไว้สำหรับแนวทางในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ไม่มีสิ่งที่จะต้องยึดถืออย่างตายตัว สามารถปรับให้ยืดหยุ่นได้ตามสมควร

รูปแบบผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เส้นห์ศิลป์ ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพจิตรกรรมบนเพดานในสิม วัดปทุมคงคา (วัดนอก) อำเภอปทุมธานี จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการตามองค์ประกอบของนาฏศิลป์ ทำการคัดเลือกนักแสดงเป็นนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ไทยที่มีความสามารถทางการแสดง การเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยและการแสดงพื้นเมือง ซึ่งสวมใส่เครื่องแต่งกายที่ได้รับการปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสม

ตามแนวคิดทางศิลปะการหิบบัณฑิตภาพลักษณ์ของสมพร บุญรอด (Boonrod, 2014, online) และออกแบบอุปกรณ์ตามแนวคิดของลอย ฟูลเลอร์ (Hazelton, 2009, online) แบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ช่วงการเดินทางในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยและการแสดงพื้นเมือง โดยใช้เพลงลาวคำหอม ช่วงที่ 2 การรวบรวม ผสมผสานเรื่องวัฒนธรรมที่มาจากเชื้อสาย ไทย ลาว และมอญ โดยใช้เพลงมอญดูดาว และช่วงที่ 3 สร้างบุญ ทางศาสนาในท้องถิ่นและการวาดลวดลายเส้นสายทางศิลปะการวาดภาพจิตรกรรมบนเพดานที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา โดยใช้เพลงจีนเก็บบุปผา และใช้พื้นที่ที่มีลักษณะโล่งกว้าง โดยการออกแบบและการแสดงให้เหมาะสมกับโครงสร้าง ขนาด ระดับพื้นที่ และทิศทางของผู้ชม ได้หลากหลายทิศทางและสามารถอำนวยความสะดวกต่อการจัดทำการแสดง กล่าวได้ว่าผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญทั้ง 7 ประการ อย่างครบถ้วนและเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้ได้รูปแบบของผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด เสน่ห์ศิลป์ มีกระบวนการและลำดับการนำเสนอท่ารำที่มีการเคลื่อนไหวอย่างอ่อนช้อย งดงาม และคงความเป็นเอกลักษณ์ของท่ารำที่สัมพันธ์กับฝีมือการวาดภาพจิตรกรรมของคนไทยเชื้อสายมอญได้ประจักษ์ชัด เช่นเดียวกับปิ่นเกศ วัชรปาล์ม (Watcharapan, 2016, pp. 25-26) ที่ได้เสนอรูปแบบแนวทางการสร้างสรรค์ไว้ว่าควรพิจารณาจากความสามารถ ความรู้ของตนในชิ้นงานนั้น ๆ จากโครงเรื่องที่สะท้อนสิ่งที่กำลังได้รับความสนใจหรือเป็นการนำเสนอโลกการเปลี่ยนแปลงของโลก จากสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์มีแรงบันดาลใจที่จะทำขึ้น จากการให้ความสำคัญกับการคัดเลือกนักแสดงเป็นอันดับต้น ๆ ซึ่งการแสดงทุกชุดต้องมีการลงทุนมากน้อยแตกต่างกัน และความเป็นไปได้ของภาพรวมการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

ชุดความรู้นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “เสน่ห์ศิลป์” ได้ผ่านกระบวนการทางความคิดรูปแบบใหม่เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ที่สามารถนำมาบูรณาการใช้เป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนและผู้สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณค่าทั้งต่อผู้เรียน ผู้สอน และผู้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งเกิดจากความเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ของผู้วิจัยด้วยความสนใจและให้ความสำคัญต่อบริบทของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในอดีตจากศิลปะภาพจิตรกรรมของคนไทยเชื้อสายมอญ นำมาสู่แรงบันดาลใจและทำให้เกิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่เป็นมากกว่าการแสดงและยังสามารถนำมาถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อผู้สนใจได้ทำการศึกษาเรียนรู้เพื่อสืบสานต่อยอดอย่างกว้างขวางและนำไปเผยแพร่การแสดงผลงานสร้างสรรค์ต่อสาธารณชนในระดับชาติได้จริง ซึ่งกิตติกรณ์ นพอดมพันธ์ (Nop-udomphan, 2011, p. 57) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่าเป็นงานวิจัยที่เน้นกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีรูปแบบแปลกใหม่เป็นสำคัญ โดยมีแนวทางการวิจัยเป็นการค้นคว้า พัฒนา ทดสอบ ประเมินผล และดำเนินการปรับปรุงจนมีคุณภาพ เป็นกระบวนการเชิงวิทยาศาสตร์ในพื้นที่ของศิลปะซึ่งก่อให้เกิดงานศิลป์ที่สะท้อนกระบวนการคิดวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสำคัญ และวิโชค มุกดามณี (Mukdamanee, 2014, p. 10) ได้กล่าวว่า แบบแผนการทำวิจัยสร้างสรรค์ต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามผลการทดลองในแต่ละขั้นตอน ผลจากการวิจัยต้องนำเสนอตามมาตรฐานที่กำหนด ผ่านการวิเคราะห์และค้นคว้าอย่างละเอียดสามารถตรวจสอบและวิเคราะห์ซ้ำได้ นักวิจัยสร้างสรรค์จึงต้องมีสมรรถนะทางด้านความรู้ศิลปะปฏิบัติ ความรู้ทางทฤษฎีข้อมูลของศาสตร์ต่าง ๆ และทักษะที่สำคัญต่อการสร้างสรรค์ศิลปะ รวมทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคลในการสร้างสรรค์ผลงาน อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นผลลัพธ์ของงานวิจัยสร้างสรรค์ศิลปะ ดังเช่นงานวิจัยของเฉลิมชัย ภิรมย์รักษ์ (Piromrak, 2019, pp. 191-192) ได้ศึกษาการสร้างสรรค์การขึ้นลอยในการแสดงโขนโดยวิเคราะห์ถึงสาระสำคัญของการแสดงโขนด้านจิตรกรรม ภาพจับ เป็นภาพจิตรกรรมไทยในรูปแบบที่อาศัยท่าทางนาฏศิลป์เป็นตัวกำหนดท่าทาง แต่บางครั้งท่าทางจากนาฏศิลป์เองกลับแสดงท่าทางได้น้อยกว่าภาคจิตรกรรม อันเนื่องมาจากภาพจิตรกรรมสามารถพลิกแพลงกระบวนการกล่อมเนื้อได้ง่ายกว่าการจับท่าจากคนจริง ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

1. การสร้างสรรค์การแสดงที่ให้ความสำคัญกับการใช้องค์ประกอบ จำเป็นต้องดำเนินการให้ครบถ้วนตามลักษณะงานวิจัยสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นสมควรให้มีการสร้างข้อมูลทางด้านเทคนิคกระบวนการ การทดลอง อุปกรณ์ และบุคลากร ที่สามารถส่งเสริมให้ผลิตผลงานสร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจนทุกองค์ประกอบ
2. แนวคิดที่เลือกใช้ในงานวิจัยเป็นการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงทางด้านศิลปะเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมและศิลปะการหยาบย้อมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง อย่างไรก็ตาม ยังคงมีแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ได้เพิ่มเติม อาทิเช่น แนวคิดด้านการจินตนาการแบบสร้างสรรค์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในงานวิจัยครั้งนี้ เน้นศึกษาภาพจิตรกรรมจากฝีมือช่างชาวมอญเฉพาะท้องถิ่นในอำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา เท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าควรมีการสร้างผลงานในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยที่ประยุกต์การผสมผสานหลักจารีต วัฒนธรรม ประเพณีจากเพลงโคราช ให้เกิดความโดดเด่น ส่งงาม มีความแปลกตาและน่าประทับใจ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

- Arts and Culture CNX. (2020). *Kan-Ram-Mon*. Retrieved October 30, 2020, from <https://artsandculture-cnrx.com/การรำมอญ/> (In Thai)
- Boonrod, S. (2014). *Appropriation art*. Retrieved October 30, 2020, from <https://www.facebook.com/notes/414969839899696/> (In Thai)
- Chamnanmor, D. (2014). *The dance creation to stop violence on women*. Dissertation, Doctor of Fine and Applied Arts Program in Fine and Applied Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Chandnasaro, D. (2014). *The dance from concept of trilaksana in buddhism*. Dissertation, Doctor of Fine and Applied Arts Program in Fine and Applied Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Charassri, N. (2005). *History of Western Dance*. Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Charassri, N. (2016). Professor Dr. *Interview*.
- Cultural Arts Center, Nakhon Ratchasima Rajabhat Institute. (1995). *Good things Korat Volume 2 : Arts and Languages*. Nakhon Ratchasima : Nakhon Ratchasima Rajabhat Institute. (In Thai)
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2000). The discipline and practice of qualitative research. In N. K. Denzin and Y. S. Lincoln (Eds.). *Handbook of Qualitative Research* (2nd ed.). (pp. 1-36). Thousand Oaks, CA : Sage.
- Furage, S. (2011). *Mime : The art of gestures and movement*. Bangkok : Thammasat University Press. (In Thai)
- Hazelton, L. (2009). *Loie Fuller*. Retrieved October 30, 2020, from <http://loiefullerproject.blogspot.com/>
- Inta, B. (2007). *A Study of Forms and Meaning of the Ceiling Paintings at Wat Pathum Khong Kha (Wat Nok-ok)*. Research report. Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima. (In Thai)

- Inthakanok, W. (1977). *Lao-Rueang-Mueang-Nakhon Ratchasima-Boran-Nai-Watthanatham-Thai-Phak-Ta-Wan-Ok-Chiang-Nuea*. Nakhon Ratchasima : Nakhon Ratchasima Institute. (In Thai)
- Jiwakanon, R. (2007). *Old Story Project New Story 3: Art Direction for Contemporary Drama*. Research report. The Thailand Research Fund, Bangkok. (In Thai)
- Kaewthep, K. (2009). *Media Analysis : Concepts and Techniques*. Bangkok : Phapphim. (In Thai)
- Makpa, P. (2004). *Choetching : A standard male dance in lakon nai*. Thesis, Master of Arts Program in Thai Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Mukdamanee, W. (2014). Artists with creative research. *Research Community*, 20(115), 8-10. (In Thai)
- Na Songkhla, W. (1990). *Mural painting in Thailand*. Bangkok : Fine Arts Department. (In Thai)
- Nathayanawin, N. (2015). *The creation of a dance by slave*. Dissertation, Doctor of Fine and Applied Arts Program in Fine and Applied Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Nop-udomphan, K. (2011). *History of thai costume*. Bangkok : Srinakharinwirot University. (In Thai)
- Paladsingh, P. (2000). *Kon Mon*. Nonthaburi : Thanbuakaew. (In Thai)
- Phatkulphisal, T. (2017). The creation of thai contemporary dance in the concept of front and back. *Institute of culture and arts journal srinakharinwirot Unvierstiy*, 21(1), 158-165. (In Thai)
- Phothisita, C. (2011). *Science and Art of Qualitative Research* (5th ed.). Bangkok : Amarin Printing. (In Thai)
- Piromrak, C. (2019). Creation of Khuen Loy in Khon. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 10(1), 188-200. (In Thai)
- Ratnin, M. (2003). *Introduction to the art of directing and performing concerts*. Bangkok : Thammasat University Press. (In Thai)
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal for Educational Research*, 2, 49-60.
- Sirasonnthorn, P. (2015). *The Participatory Knowledge Management for the Development of Social Innovation for Mon's Cultural Community Learning: A Case of Bangka Dee, Bangkok Thailand*. Research report. Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture, Bangkok. (In Thai)
- Upamai, W. (2010). *Dramatic works and Dramatics*. Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Watcharapan, P. (2016). *Creation of dramatice arts*. Udon Thani : Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 เลขที่ 340 ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
 จังหวัดนครราชสีมา 30000
 E-mail: Pattaruetai.p@nrru.ac.th